

RELATAREA – GEN JURNALISTIC ÎNTRE *MIMESIS* ȘI *DIEGESIS*

Mariana Brandl–Gherga, profesor
Sebastian Petrișor, asistent
Universitatea de Vest, Timișoara

Textul jurnalistic, negat de unii lingviști, acceptat de alții, există, totuși, independent, ca o „unitate informațională”¹ scrisă, cu funcție informativă deliberată. El este semnificatul și semnificantul lumii transcrise ca actualitate constrânsă în eveniment. Realitatea și evenimentul, entitățile distincte, fuzionează în textul scris, după codul genului ziaristic abordat. De la realitate până la receptare, etapele jurnalistice se succed reductiv: realitate, eveniment, informație, text, lectură, de la spațiul social vast, la microuniversul unui cititor.

Evenimentul textualizat presupune o dublă receptare. Anterior scrierii, ziaristul transformă evenimentul în informație, respectând etapele tratării acesteia. Este prima receptare a realității, cea văzută și prelucrată de ziariști în unități informaționale care construiesc textul scris. Lectura presupune o receptare a realității în a doua instanță, care este cititorul. „Eternitatea” efemeră a cotidianului se finalizează în evenimentul textualizat. „Lumea se mișcă independent de activitatea ziariștilor fapt acceptat mai mult sau mai puțin implicit, iar rolul ziaristului este de a reflecta cât mai fidel această lume. O realitate unică nu există, ziariștii construindu-și propria realitate. În viziunea multor cercetători, panorama știrilor de actualitate nu este altceva decât rezultanta modurilor prin care ziariștii abordează lumea contemporană. Dat fiind că rezultanta nu este decât una dintre imaginile posibile ale acestei lumi, întrebarea care se pune este cât de *obiectivă*, *completă*, *deformantă* sau *echilibrată* este această imagine”².

De la realitate la eveniment, de la eveniment la text și de la text la realitatea receptată trăiește o lume transfigurată jurnalistic, obiectivă în esență, dar conotată subiectiv pe dimensiunea scriiturii și a lecturii. În spațiul interferenței dintre cuvânt–imagine–comunicare va rămâne întotdeauna o zonă tradusă imperfect, care deschide perspectiva imaginarului. Aici se cuibărește o entitate primejdioasă pentru regimul diurn al evenimentului, dezinformarea, care naște zvonuri, intoxicare,

manipulare. Între realitate și receptarea ei, traseul traversează evenimentul ca formă coerentă de organizare a realității și ajunge la textul jurnalistic, compoziție scrisă și multiplicată a realului.

Traectoria jurnalistică de la *realitate* la *text* trece prin *informație*, structură semantică, sintactică și pragmatică. Informațiile culese din spațiul evenimentului și tratarea lor profesionistă alcătuiesc textul de presă. Într-o variantă mai complexă, textul jurnalistic se construiește din informații culese de pe teren, dar și din documentele aferente evenimentului în desfășurare sau încheiat. În cazul evenimentului la care suntem martori, accentul cade pe informație, materie primă fundamentală pentru redactarea textului. În situația reconstituirii ziaristice, evenimentul devine dominant, iar informațiile din text și documentele sociale sprijină procedura. Structura *realitate evenimentială – informație – text* transformă realitatea în *emițător primar*, jurnalistul fiind *emițătorul secundar*, cel care tratează informațiile, stabilește unghiul de abordare și mesajul pentru *cititorul-receptor*.

Dacă realitatea receptată este aproximativă, relativitatea planează și asupra textului jurnalistic. „Secvență lingvistică” non-ficțională, textul jurnalistic trăiește adeseori într-o ambiguitate hermeneutică primejdioasă. Tratat cu „discreție” de filologi, el își cere dreptul existențial, își afirmă codul și statutul lingvistic. În fața acestui tip de discurs, încep dilemele analitice. De ce ar fi un gest extremist să abordezi textul jurnalistic cu instrumentele criticii literare? „Se pare că putem începe prin a defini textul ca o ființă sau ca un *fapt* de limbaj; existând doar ca ființă sau fapt de limbaj, textul apare astfel ca rezultat al punerii în practică (al unei proceduri, al unei practici a scriiturii) și, în același timp, susceptibil de o analiză (practică, de ordin lingvistic) care trimite la alte tipuri de analiză a limbajului. Și, într-adevăr, dacă textul se definește ca fapt de limbaj, *care* este atunci limbajul său? În măsura în care el este în același timp, adică *în mod contradictoriu*, limbajul și o anumită formă de limbaj legată, ca să spunem așa, de o *anumită* utilizare a limbajului, care este atunci statutul limbajului său (adică modul său de activitate, organizarea sa internă/externă, structurarea proprie și eficacitatea în relația lor reciprocă, sau altfel spus, modul său de funcționare și funcția sa)?”³

Întrebările despre textul literar, codul lingvistic, specializarea limbajului și funcționarea lui sunt valabile și pentru textul ziaristic. Și el suportă neliniști hermeneutice, nelămuriri structurale, incertitudini lingvistice. Genurile jurnalismului de informare, aparent separate unele de altele compozițional și stilistic, se întrepătrund în tentativa lor de a reconstrui realitatea și în textura intimă a limbii.

Utopia separării genurilor a izolat multă vreme textele de frontieră și le-a exclus, în felul acesta, existența oficială. Indexul cuprinde texte literare și

jurnalistică. *Relatarea*, gen ziaristic de informare, se află în inima acestei dihotomii. Relatarea se întrupează textual între *descriere* și *narațiune*, între *mimesis* și *diegesis*.

Platon, în *Republica*, numește două principii estetice fundamentale pentru opera literară, *mimesis* (imitație) și *diegesis* (povestire). Dacă vom considera *descrierea* drept o imitație scrisă a unui eveniment, iar *narațiunea* ca fiind o *povestire* despre acțiuni și stări, *relatarea*, gen jurnalistic situat între cele două modalități compoziționale, s-ar putea numi *povestire decriptivă*.

J. M. Adam consideră că povestirea este, în anumite condiții, o „descriere naratizată”⁴. Compozițional, *relatarea* conține un grup de informații, organizate conform unei structuri, care răspunde la cele șase întrebări jurnalistică fundamentale, alături de detalii spațio-temporale, schițe ale personajelor, sugestii de atmosferă. Astfel, considerăm că este mai potrivită formula *povestire decriptivă*, pentru a defini sumar *relatarea*. „Unii continuă să creadă că textele se repartizează după o dihotomie strictă: pe de o parte, textele descriptive care expun stări simultane; de cealaltă parte, textele narative care prezintă acțiuni succesive. Această concepție nu lasă loc textelor care, ca și *relatarea*, prezintă acțiuni (sau evenimente) succesive, fără a le înscrie însă într-o structură cu intrigă”⁵.

Definițiile date *relatării* de teoreticienii genului o așază în aceeași ambiguitate structurală. Sorin Preda consideră *relatarea* „un amestec de procedee jurnalistică, intersecție de genuri: știre, opinie, reportaj sau, mai rar, interviu”⁶. Dacă pentru Michel Voirol *relatarea* este „mărturia” unui ziarist aflat la fața locului⁷, pentru Cristian Florin Popescu ea este un „loc geometric al genurilor de informare”, „gen jurnalistic specific presei tipărite, și numai ei, aflat la întretăierea mai multor drumuri care pornesc de la *știre* către *interviu*, *reportaj*, *grand reportaj*, *anchetă*, *jurnalism de interpretare*”⁸. Poveste „de a doua zi”⁹, „*relatarea* propune o expunere a faptelor, fără intenția de a le dezvolta într-un subiect și cu scopul precis de a informa”¹⁰. „*Relatarea* este o *narațiune* de mai mare întindere decât *știrea*, scrisă la persoana a III-a, referitoare la fapte absolut reale”¹¹.

Relatarea, ca *povestire decriptivă*, așa cum au numit-o, se regăsește printre textele presei scrise din diferite câmpuri evenimentiale. În cazul *relatării*, evenimentul nu devine *povestire*, adică unitățile narative nu se încheagă într-o intrigă. Ele se articulează în text, uneori prin *enumerare*, înlocuind *narațiunea*, uneori chiar și *descrierea*. „Plină până la refuz, Sala Operei Timișoara a clocotit aseară la concertul *Vino pentru totdeauna* al legendarei trupe *Iris*. Pentru că invitatul special a fost soprana Felicia Filip, [...] publicul s-a divizat în cei cu gulere de blană, rochii de seară și fanii în blugi și gecici de piele. Greu le-a fost rockerilor să rămână timp de trei ore pe scaune, obligați să nu se manifeste precum obișnuiesc

[...]. Dacă n-au putut sări, fanii au bătut din palme, iar câțiva mai îndrăzneți au topăit pe culoarele dintre scaune”¹².

Alteori, relatarea reconstituie evenimentul prin secvențe descriptive. „Astfel, în Peluza Sud, „Commando Viola”, peste 4.000 de suporteri timișoreni au alcătuit o coregrafie, din mii de folii albe și violete, cu textul „1921”, anul înființării lui Poli, și cu emblema clubului. În Peluza Nord, cei circa 3.000 de ultrași arădeni au afișat o pânză mare ilustrată cu o caricatură având ca temă o secvență din filmul „Războiul Stelelor”. [...] Prin textul care însoțea caricatura, *Ep. VII: Atacul asupra colonelilor*, fanii oaspeților au făcut o trimitere directă la originea actualei Poli, urmașa lui Poli AEK... Duelul bannerelor a fost și el prezent: „Nu-i român ca bănașeanul / Nici țaran ca arădeanul”, „Umbra Timișoarei – Arad”, „Liberty Parade” (aluzie la fuziunea dintre nou promovată” în Liga I, Liberty Salonta, și UTA) *versus* „Începutul anului studentesc / Pentru peluza voastră cu real succes”... Ultrașii timișoreni au punctat decisiv în momentul în care au scos la iveală un banner capturat de la inamici, inscripționat „Red Fighters”, banner pe care l-au rupt și l-au călcat în picioare...”¹³.

Descrierea spațiului unde se va desfășura meciul de fotbal este atât de însuflețită și de inedită, încât suplinește narațiunea. Spectacolul galeriei, chiar mai pitoresc decât cel sportiv, îi pune față în față pe suporterii celor două echipe, pregătiți pentru o confruntare absolută. Multe cuvinte au fost selectate din vocabularul conflictelor militare: *război, a doborî, sabie, duel, comando, a captura, inamici, a rupe, a călca în picioare*. Tehnicile de manipulare a inamicului nu au lipsit: bannere jignitoare, umilitoare, care să intimideze sau să incite adversarii. Prezentarea spațiului, faptele suporterilor, sugestia atmosferei au reconstituit prin descriere sau, mai exact, prin povestire descriptivă, splendidul spectacol din tribune.

Când reporterul aflat la fața locului înregistrează momentele evenimentului, răspunzând la cele șase întrebări jurnalistice: *cine? ce? când? unde? de ce? cum?*, fără multe detalii și elemente de atmosferă, se încheagă o narațiune sobră, neutră, prin alăturarea informațiilor de bază și complementare. „Luni și la Timișoara a fost sărbătorită Ziua Germaniei într-un cadru festiv. Sărbătoarea de la Timișoara a avut loc în clădirea Operei Române unde Consulul Germaniei la Timișoara, domnul Rolf Maruhn a întâmpinat oaspeții în holul Operei ciocnind cu ei un pahar de șampanie adusă din landul german Baden Württemberg. Festivitatea a început cu intonarea de către Fanfara Garnizoanei Militare Timișoara a imnurilor Germaniei, României și Uniunii Europene. [...] Au urmat discursurile ținute de oficialii județului și ai orașului. [...] Grandioasa sărbătoare s-a bucurat de un spectacol susținut de artiști ai Operei din Timișoara [...] precum și de un inedit moment

coregrafic. Festivitatea s-a întins pe parcursul mai multor ore, la un pahar cu vin Baden Württemberg și cu specialități culinare șvăbești”¹⁴.

Mai mult decât oricare alt gen, relatarea obligă ziaristul să fie prezent la locul evenimentului și să ne informeze obiectiv despre ceea ce s-a întâmplat. Indiferent de formula compozițională, relatarea rămâne un gen fundamental al jurnalismului de informare, alături de știre și de reportaj, o povestire descriptivă, unde se întâlnesc fericit narațiunea și descrierea, o sinteză jurnalistică a celor două principii estetice, *mimesis* și *diegesis*.

NOTE

¹ Oswald Ducrot, Jean-Marie Schaeffer, *Noul dicționar al științelor limbajului*, București, Babel, 1996, p. 384

² J.J. Van Cuilenburg, O. Scholten, G.W. Noomen, *Știința comunicării*, București, Humanitas, 1998, p. 196

³ Jean-Louis Houdebine, *Cercetarea preliminară a noțiunii de text*, în vol. *Pentru o teorie a textului. Antologie „Tel Quel” 1960-1971*, București, Univers, 1980, p. 283-284

⁴ Jean-Michel Adam, Françoise Revaz, *Analiza povestirii*, Iași, Institutul European, 1999, p. 40

⁵ *Ibidem*, p. 45

⁶ Sorin Preda, *Tehnici de redactare în presa scrisă*, Iași, Polirom, 2006, p. 153

⁷ Michel Voirol, *Guide de la Rédaction*, Paris, CFPJ, 1992, p. 51

⁸ Cristian Florin Popescu, *Manual de jurnalism. Redactarea textului jurnalistic. Genurile redacționale*, vol. I, București, Tritonic, 2003, p. 176

⁹ Curtis D. MacDougall, *Interpretative Reporting*, New York, Mac Millan, Pub.Co.Inc., 1982, p. 183

¹⁰ Doina Ruști, *Presa culturală. Specii, tehnici compoziționale și de redactare*, București, Fundația PRO, 2002, p. 16

¹¹ Radu Bâlbâie, *Relatarea*, în *Manual de jurnalism. Genurile jurnalistice*, coord. Mihai Coman, vol.II, Iași, Polirom, 2001, p. 101

¹² Adriana Nica, *Iris la maxim*, în „Agenda zilei”, anul XI, 2006, nr. 280(3095), p. 1

¹³ C.B., *Duelul coregrașilor*, în „Renașterea bănețeană”, 2006, nr. 5125, p. 12

¹⁴ V.T., *Ziua Germaniei sărbătorită la Timișoara*, în „Timișoara”, anul XVI, 2005, nr. 116(3765), p. 1

BIBLIOGRAFIE

- Adam, Jean–Michel, Françoise Revaz, *Analiza povestirii*, Iași, Institutul European, 1999
- Bâlbâie, Radu, *Relatarea*, în *Manual de jurnalism. Genurile jurnalistice*, coord. Mihai Coman, vol. II, Iași, Polirom, 2001, p. 101-110
- Bogdan–Dascălu, Doina, *Limbaajul publicistic actual*, Timișoara, Augusta, Artpress, 2006
- Brandl–Gherga, Mariana, *Eveniment și imagine în presa scrisă*, Timișoara, Artpress, 2002
- Brandl–Gherga, Mariana, *Frontiera jurnalistică a regiunii*, Timișoara, Marineasa, 2004
- Coteanu, Ion, *Gramatică, stilistică, compoziție*, București, Editura Științifică, 1990
- Cuilenburg, J.J. Van, O. Scholten, G.W. Noomen, *Știința comunicării*, București, Humanitas, 1998
- Ducrot, Oswald, Jean–Marie Schaeffer, *Noul dicționar al științelor limbajului*, București, Babel, 1996
- Gross, Peter, *Culegerea și redactarea știrilor*, Timișoara, Editura de Vest, 1993
- Houdebine, Jean–Louis, *Cercetarea preliminară a noțiunii de text*, în vol. *Pentru o teorie a textului. Antologie „Tel Quel” 1960-1971*, București, Univers, 1980
- MacDouglas, Curtis D., *Interpretative Reporting*, New York, Mac Millan Pub. Co. Inc., 1982
- Popescu, Cristian Florin, *Manual de jurnalism. Redactarea textului jurnalistic. Genurile redacționale*, vol. I, București, Tritonic, 2003
- Preda, Sorin, *Tehnici de redactare în presa scrisă*, Iași, Polirom, 2006

Ruști, Doina, *Presa culturală. Specii, tehnici compoziționale și de redactare*, București, Fundația PRO, 2002

Voirol, Michel, *Guide de la Rédaction*, Paris, CFPJ, 1992

Zafiu, Rodica, *Diversitate stilistică în româna actuală*, București, Editura Universității, 2001